syni kr. 12.500.00 með 7% ársvöxtum frá 20. júlí 1962 til 31. desember 1964, en 6% ársvöxtum frá þeim degi til greiðsludags og kr. 5.700.00 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.

Mánudaginn 31. janúar 1966.

Nr. 58/1963. **Íslenzka vöruskiptafélagið**
(Vilhjálmur Jónsson hrl.)
gegn
Tollstjóranum í Reykjavík f. h. ríkissjóðs
(Guðmundur Vignir Jósefsson hrl.).

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómarar Hæstaréttar.

Skattamál. Lögtak.

Dómur Hæstaréttar.

Siguður Grímsson, fulltrúi borgarfógetans í Reykjavík, hefur kveðið upp hinn áfrýjaða úrskurð.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 30. apríl 1963. Hann krefst þess, að úrskurður fógeta verði felldur úr gildi, synjað verði um framkvæmd lögtaksgerðar og stefnda gert að greiða honum málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða úrskurðar og málskostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

Með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða úrskurðar ber að staðfesta hann.

Rétt er, að áfrýjandi greiði stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, er ákveðst kr. 8000.00.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði úrskurður á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, Íslenzka vöruskiptafélagið, greiði stefnda, tollstjóranum í Reykjavík f. h. ríkissjóðs, málskostnað fyrir Hæstarétti, kr. 8000.00, að viðlagðri aðför að lögum.

Úrskurður fógetadóms Reykjavíkur 19. marz 1963.

Gerðarþola, Íslenzka vöruskiptafélaginu hér í borg, var skv. skattreikningi fyrir ár 1960 gert að greiða þinggjöld samtals kr. 31.764.00. Af gjöldum þessum var fellt niður 8. október 1960 kirkjugarðsgjald kr. 49.00, og 17. nóvember sama ár greiddi gerðarþoli upp í framangreind gjöld kr. 1.966.00. Hinar ógreiddu eftirstöðvar voru því kr. 29.749.00. Ennfremur var gerðarþola skv. skattreikningi fyrir ár 1961 gert að greiða þinggjöld samtals kr. 20.948.00. Upp í gjöld þessi greiddi gerðarþoli 30. september 1961 kr. 2.193.00, og eru því ógreiddar eftirstöðvar fyrir það ár kr. 18.755.00.

Þar eð gerðarþoli hefur eigi greitt framangreindar fjárhæðir, hefur tollstjórinn í Reykjavík f. h. ríkissjóðs krafizt þess, að lögtak verði látið fara fram í eignum gerðarþola til tryggingar framangreindum þinggjöldum, samtals kr. 48.504.00, með 12% dráttarvöxtum p. a. af kr. 29.749.00 frá 3. febrúar 1961 til greiðsludags og 12% dráttarvöxtum af kr. 18.775.00 frá 3. apríl 1962 til greiðsludags og að honum verði úrskurðaður úr hendi gerðarbeiðanda hvers konar kostnaður af þessu máli.

Umboðsmaður gerðarþola hefur mótmælt framangreindum þinggjaldskröfum og gert þær kröfur í málinu að synjað verði um framgang hinnar umbeðnu lögtaksgerðar og að gerðarþola verði úrskurðaður málskostnaður að skaðlausu úr hendi gerðarbeiðanda eftir mati réttarins.

Mótmæli sín og kröfur reisir umboðsmaður gerðarþola meðal annars á því, að eftir að löndunarbann Breta á fiski frá Íslandi skall á á sínum tíma, hafi verið knýjandi nauðsyn að nota alla fiskmarkaði, sem völ hafi verið á, þar á meðal markaðinn í Austur-Þýzkalandi og í öðrum svonefndum „Járntjaldslöndum". Hins vegar hafi íslenzka ríkisstjórnin verið í miklum vanda stödd um þessi mál, þar eð hún hafi eigi viðurkennt lönd þessi og því eigi getað verið beinn aðili að viðskiptasamningnum við þau, en hér hefði þurft flókna viðskiptasamninga, þar eð kaupendur fiskafurða okkar þar eystra krefjist yfirleitt vöruskipta, en greiði eigi í peningum. Þáverandi ríkisstjórn Íslands hefði því horfið að því ráði, að skapaður yrði aðili til þess að hafa með höndum viðskiptasamninga við þessi lönd og greiða fyrir viðskiptum við þau, allt undir yfirstjórn og umsjá viðskiptamálaráðuneytisins. Ráðuneytið hafi því snúið sér til þriggja aðilja, samtaka stórkaupmanna, Sambands íslenzkra samvinnufélaga og Sölumiðstöðvar

hraðfrystihúsanna um lausn á þessu vandamáli á þann hátt, að aðiljar þessir tækju að sér að formi til hlutverk ríkisstjórnarinnar gagnvart þessum óviðurkenndu löndum. Hafi það þó orðið úr, með samþykki viðkomandi stjórnarvalda, að téðir aðiljar stofnuðu árið 1953 „Íslenzka vöruskiptafélagið“ og hafi samþykktir félagsins, eins og allt annað hér að lútandi, verið bornar undir rétt stjórnarvöld og samþykktar af þeim. Eins og lög félagsins beri með sér, gegni það eingöngu fyrirgreiðslu, sem aðallega sé fólgin í samningagerðum við erlenda aðilja, sem falli undir 1. lið 3. gr. félagslaganna, og hafi með höndum vörukaup og vörusölu, en þetta tvennt síðarnefnda hefði þó aðallega verið ætlað einstökum innflytjendum, enda hafi frá öndverðu verið svo ákveðið, að félagið skyldi eigi rekið með hagnað fyrir augum. Hins vegar hefði þó starfsemi félagsins getað haft töluverða áhættu í för með sér og með tilliti til þess hafi ákvæði 5. gr. félagslaganna um áhættusjóð verið sett. Og til þess að standast kostnað af rekstri félagsins, svo sem í sambandi við samningagerðir við erlenda aðilja og skrifstofuhald, hafi ákvæðið um 1% gjaldið í 5. gr. nefndra laga verið sett. Sýni þessi lági hundraðshluti með öðru, að hér hafi eigi verið stofnað til gróðafyrirtækis, enda félagið nánast sem einskonar ríkisstofnun, eins og til þess var stofnað. Hið sama sýni og ákvæði 4. gr. félagslaganna um, að ef um rekstrarafgang verði að ræða, þá skuli honum ráðstafað til almenningsheilla. Þá hefur umboðsmaður gerðarþola bent á það, að skattayfirvöldin hafi í upphafi sýnt fullan skilning á eðli félagsins og eigi gert því neina skatta. Bæjarsjóður hafi og eigi innheimt útsvar hjá félaginu. En ár 1955 hafi opinber gjöld verið lögð á félagið, en verið felld niður með úrskurði ríkisskattanefndar frá 27. maí 1955. Hið sama hafi gerzt árið eftir. Hins vegar vilji skattayfirvöldin nú skattleggja félagið fyrir árin 1960 og 1961. Þá hefur umboðsmaður gerðarþola bent á, að skv. 2. gr. félagslaganna in fine sé hér um félag með takmarkaðri ábyrgð að ræða og skv. a-lið 3. gr. l. nr. 46/1954 um tekjuskatt og eignarskatt séu slík félög undanþegin skatti, ef þau verji tekjuafgangi sínum eingöngu til almennra þarfa og það hafi félagið gert, sbr. rjsk. nr. 16, en hafi þó viljað fara varlega í að eyða eignum sínum vegna áhættunnar, sem rekstri þess fylgir. Hins vegar séu líkur til þess, að brátt líði að því, að félagið hætti störfum, þar eð jafnvirðiskaup frá óviðurkenndum löndum hafi mjög dregizt saman, og verði þá öllu, sem það á eftir, varið til almenningsheilla.

Umboðsmaður gerðarbeiðanda hefur í greinargerð sinni og við

munnlegan flutning málsins mótmælt sjónarmiði og kröfum gerðarþola og rakið efni málsins frá sjónarmiði umbj. síns. Hefur hann bent á það varðandi skatta álagða 1960, að gerðarþoli hafi eigi skilað skattskýrslu fyrir það ár, eins og honum hafi þó borið skylda til, sbr. 33. gr. l. nr. 46/1954 um tekjuskatt og eignarskatt. Hinsvegar hafi borizt frá gerðarþola til skattstofunnar samlagningarmiði um rekstrarkostnað vegna mannahalds að upphæð kr. 182.231.02 og ennfremur rekstrar- og efnahagsreikningur pr. 31. des. 1959. Þar eð gerðarþoli hafi eigi talið fram, sem honum bar, hafi honum verið áætlaðar tekjur og eignir og einnig skattar (sbr. rjsk. nr. 5A og nr. 6). Gerðarþoli hafi kært þessa skattaálagningu til skattstofunnar, yfirskattanefndar og ríkisskattanefndar, en allir þessir aðiljar hafi úrskurðað, að skattarnir skyldu óbreyttir standa. Varðandi skattaáætlunina fyrir 1960 hefur umboðsmaður gerðarþola ennfremur skírskotað til 35. gr. l. nr. 46/1954 um tekjuskatt og eignarskatt og einnig til 3. sbr. 4. gr. sömu laga. Um skattaálagninguna fyrir ár 1961 hefur umboðsmaður gerðarbeiðanda tekið það fram, að í janúarmánuði 1961 hafi skattstofunni borizt frá gerðarþola samlagningarmiði um rekstrarkostnað vegna mannahalds, kr. 196.107.00 (rjsk. nr. 14) og að framtal hans hafi borizt 15. apríl 1961 (rjsk. nr. 15) og rekstrar- og efnahagsreikningur pr. 31. des. 1960 (rjsk. nr. 16). Varðandi skattana 1961 hefur umboðsmaður gerðarbeiðanda skírskotað til 3. sbr. 4. gr. nefndra laga um tekjuskatt og eignarskatt og hefur haldið því fram með tilvísun til framangreinds, að skattskylda gerðarþola varðandi bæði umrædd ár sé ótvíræð svo og greiðsluskylda hans, og hefur nefndur umboðsmaður í því sambandi við munnlegan flutning málsins bent á 2. lið 8. gr. reglugerðar nr. 147/1955 um tekjuskatt og eignarskatt. Þessu síðasta atriði hefur umboðsmaður gerðarþola mótmælt og haldið því fram, að eigi sé nauðsynlegt að ráðstafa öllum tekjuafgangi skv. ákvæði því í nefndri reglugerð, sem hér er um að ræða, til þess að njóta þess skattfrelsis, sem a-liður 3. gr. skattalaganna fjallar um, enda sé ljóst af skjölum málsins (rjsk. nr. 34), að sum ár hafi framlög gerðarþola til almenningsheilla numið meiru fé en tekjurnar.

Umboðsmaður gerðarþola hefur eftir munnlegan flutning málsins afhent fógeta utan réttar rjsk. nr. 35, sem hér með er lagt fram, svohlj., og er skjal þetta með árituðum mótmælum umboðsmanns gerðarbeiðanda, sem telur skjalið engu varðandi um nið-

urstöðu málsins, þar eð gjöfum þeim, sem í skjalinu eru tilgreindar, hafi eigi verið varið til almennra þarfa.

Aðiljar hafa lagt málið undir úrskurð réttarins.

Svo sem að framan greinir, hefur umboðsmaður gerðarþola gert þær kröfur í málinu, að synjað verði um framgang hinnar umbeðnu lögtaksgerðar, meðal annars af þeim ástæðum, að félag gerðarþola hafi verið stofnað að tilhlutan þáverandi ríkisstjórnar til þess eingöngu að leysa vandamál í sambandi við viðskipti við lönd, sem ríkisstjórnir Íslands höfðu eigi viðurkennt og ríkisstjórnin hafði því eigi aðstöðu til að gera viðskiptasamning við, að gerðarþoli hafi því eingöngu annazt fyrirgreiðslu á þessu sviði, enda félagið skv. lögum sínum eigi verið rekið með hagnað fyrir augum og að það sé félag með takmarkaðri ábyrgð og verji samkvæmt lögum sínum tekjuafgangi, ef einhver kann að verða, til almennra þarfa og sé því skattfrjálst skv. a-lið 3. gr. l. nr. 46/1954 um tekjuskatt og eignarskatt, enda hafi gerðarþoli ráðstafað tekjuafgangi sínum í samræmi við ákvæði nefndrar lagagreinar. Þá hefur umboðsmaður gerðarþola haldið því fram, að eigi skipti máli, þótt gerðarþoli hafi eigi sent skattstofunni framtöl fyrir þau ár, sem hér ræðir um, enda hafi gerðarþoli talið sig skattfrjálsan og hafi verið það.

Umboðsmaður gerðarbeiðanda hefur hins vegar krafizt framgangs hinnar umbeðnu lögtaksgerðar á þeim forsendum, að gerðarþoli hafi eigi skilað skattskýrslu fyrir ár 1960, sem honum hafi þó borið skylda til, sbr. 33. gr. l. nr. 46/1954, og því hafi honum réttilega verið áætlaðar tekjur og eignir og skattar skv. 35. gr. sömu laga. Þá hefur umboðsmaður gerðarbeiðanda haldið því fram, að gerðarþoli hafi að því er varðar skattaálagninguna bæði umrædd ár verið skattskyldur skv. a-lið 3. greinar l. nr. 46/1954, þar eð gerðarþoli hafi eigi fullnægt þeim skilyrðum um skattfrelsi, sem sett eru í síðari hluta a-liðs nefndrar lagagreinar, þar eð ekkert af styrkjum þeim, sem gerðarþoli hafi látið af hendi, hafi farið til „almennra þarfa“, eða að minnsta kosti hafi tekjuafgangi félagsins ekki öll árin einungis verið varið til „almennra þarfa“.

Það hefur að vísu eigi verið vefengt í máli þessu, hversu til félags gerðarþola var stofnað, né að tilgangur þess hafi skv. félagslögum (sbr. 3. gr.) verið sá að greiða fyrir þeim viðskiptum, sem í greininni eru tilfærð. Eigi heldur hefur það verið vefengt, að félaginu hafi eigi verið ætlað að afla ágóða eða hagnast á þessum viðskiptum (sbr. 3. gr.), né að félagið hafi eigi greitt arð en

aðeins 6% vexti af stofnfé (4. gr. félagslaganna). Ennfremur er það tekið fram í 2. mgr. 12. gr. félagslaganna, að verði um rekstrarafgang að ræða af starfsemi félagsins, skuli honum ráðstafað til líknarstofnana, sem starfa að almenningsheill. Á öllum þessum atriðum hefur gerðarþoli reist kröfu sína um skattfrelsi skv. a-lið 3. gr. l. nr. 46/1954 og sýknu af kröfum gerðarbeiðanda í máli þessu. Hér kemur því öðru fremur til álita, hvort gerðarþoli hafi fullnægt þeim skilyrðum um skattfrelsi, sem í síðari hluta a-liðs 3. gr. nefndra skattalaga greinir, og enn fremur, hvort gerðarþola hafi verið skylt eða eigi að skila framtali til skattstofunnar. Í 3. gr. l. nr. 46/1954 segir svo: „Tekjuskatt greiða ennfremur: a. Hlutafélög, samlagshlutafélög og önnur félög með takmarkaðri ábyrgð, nema tekjuafgangi sé einungis varið til almennra þarfa". Og í 2. tölul. 8. gr. reglug. nr. 147/1955 um tekjuskatt og eignarskatt (um félög undanþegin tekjuskatti) segir: „Félög með takmarkaðri ábyrgð, þótt þau reki atvinnu, ef öllum tekjum þeirra er varið til almennra þarfa. Hins vegar verða slík félög skattskyld af öllum tekjum sínum, þótt þau verji einhverjum hluta tekna sinna til menningar og mannúðarmála". Af rjsk. nr. 34, sem umboðsmaður gerðarþola hefur lagt fram í málinu, sést, að á árunum 1957 og 1958 eru nettótekjur gerðarþola samtals kr. 222.528.99, en að hann greiðir á þeim árum ekkert til almennra þarfa. Árið 1959 eru nettótekjurnar kr. 66.379.93 og af því fé ráðstafað til styrktar vandamanna þeirra, er fórust með skipunum „Júlí" og „Hermóði" í febrúar 1959, samtals kr. 10.000.00 og til Finnboga Guðmundssonar til utanfarar til lækninga vegna lömunar kr. 10.000.00 (liðurinn „Gjafir" á rjsk. nr. 34 sbr. og rjsk. nr. 35), eða alls kr. 20.000.00. Árið 1960 eru nettótekjur gerðarþola kr. 16.491.99, og þá gefur gerðarþoli til Rafnkelssöfnunarinnar kr. 10.000.00 og til Styrktarfél. vangefinna kr. 30.000.00, eða samtals kr. 40.000.00. Árið 1961 eru nettótekjurnar kr. 12.852.05, en þá lætur gerðarþoli engar gjafir af hendi rakna. Gerðarþoli hefur þannig á árunum 1957—1961 incl. haft í nettótekjur samtals kr. 334.633.53, en á sama tíma eigi lagt fram til gjafa nema kr. 60.000.00 samtals, og í þeirri fjárhæð eru að minnsta kosti kr. 10.000.00 (til Finnboga Guðmundssonar), sem eigi geta talizt til „almennra þarfa". Af þessu virðist ljóst, að gerðarþoli hefur eigi ráðstafað tekjuafgangi sínum á umræddum tíma þannig, að hann hafi með því fullnægt því skilyrði fyrir skattfrelsi, sem sett er í síðari hluta a-liðs 3. gr. laga nr. 46/1954, sbr. og 2. tölulið 8. gr. reglug. nr. 147/1955 um tekjuskatt og eignarskatt, og að gerðarþoli hafi því

þegar af þeirri ástæðu orðið skattskyldur að því er tekur til skatts tveggja umræddra ára skv. fyrri hluta a-liðs 3. gr. nefndra skattalaga, sbr. og síðari hluta 2. tölul. 8. gr. nefndrar reglug. nr. 147/1955. Þá verður rétturinn að fallast á þá skoðun umboðsmanns gerðarbeiðanda, að gerðarþola hafi borið skv. 33. gr. nefndra skattalaga að skila skattskýrslum til skattstofunnar, þar eð skattfrelsi gerðarþola var skilyrðisbundið skv. ákvæðum skattalaganna og því nauðsynlegt, að skattayfirvöldin ættu þess kost að fylgjast með því, hvort þeim skilyrðum væri fullnægt eða ekki frá ári til árs. Skattayfirvöldunum var því heimilt skv. 35. gr. l. nr. 46/1954 að áætla gerðarþola tekjur og eignir og skatt fyrir ár 1960, sbr. og 3. og 4. gr. sömu laga, og einnig samkvæmt áður sögðu að skattleggja gerðarþola fyrir ár 1961 skv. sömu lagagreinum.

Samkvæmt framangreindu þykir verða að leyfa framgang hinnar umbeðnu lögtaksgerðar á ábyrgð gerðarbeiðanda.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður sé látinn niður falla.

Því úrskurðast:

Hin umbeðna lögtaksgerð á fram að ganga á ábyrgð gerðarbeiðanda.

Málskostnaður falli niður.

Miðvikudaginn 2. febrúar 1966.

Nr. 196/1966. **Centrotex**

gegn

Helga Ásgeirssyni.

Útivistardómur.

Dómur Hæstaréttar.

Málssókn þessi fellur niður.

Áfrýjandi, Centrotex, er eigi sækir dómþing í máli þessu, greiði kr. 400.00 útivistargjald til ríkissjóðs, ef hann vill fá mál sitt tekið fyrir af nýju.
